

RED.RUMMET

Redaktionellt arbete som intellektuell infrastruktur

Annelie Bränström
Öhman

There is always the other side, always.
– Jean Rhys¹

I det följande vill jag se det ”redaktionella” från en annan sida. En insida, om man så vill. Jag vill undersöka vilka möjligheter respektive begränsningar ett redaktionellt perspektiv erbjuder, applicerat på universitetsvärlden och i synnerhet med fokus på den marginalisering och devalvering av den utåtriktade, populärvetenskapliga delen av forskarnas arbete som successivt ägt rum under de senaste decennierna, under inflytande av den nyliberalt präglade resultatstyrningen av både forskning och undervisning. Inledningsvis kommer jag därför att försöka ringa in hur förutsättningarna för redaktionella och kreativa inslag i forskning och undervisning har förändrats av denna omorientering. Det gör jag genom att bit för bit vända på det redaktionella, som vetenskaplig praktik, tradition och fiktion. Genremässigt har texten inspirerats av en klassisk ”Editorial” – det vill säga, en artikel där redaktören ger uttryck åt sina egna åsikter om en aktuell fråga.²

TREDJE UPPGIFTEN

I mitten av 1990-talet började jag och några andra litteraturvetare i Umeå fila på idén om en dokusåpa om vårt akademiska vardagsliv. Det var fortfarande ”dokusåpa” som var ordet då; reality-tv skulle komma några år senare.

Och ”såpa” var nog för den delen rätt träffande för vår idé, som var just så halkig i konturerna som idéer som kläcks vid fikabordet ofta blir.

Men: vi hade ett smart namn och en känsla som följde med den. Serien skulle heta *Tredje uppgiften*. I efterhand minns jag det som att vi föreställde oss att blotta fartvinden i namnet skulle räcka för att ställa den i samma kategori som de actionbetonade blåljusserierna, snarare än dejting- och drinkarvarianterna. Vi ville helt enkelt växla upp utmaningen, den inneboende äventyret i ”den tredje uppgiften”, det vill säga den del av vårt tjänsteåtagande som var att föra ut och förmedla information om vår forskning till allmänheten. Vi ville, kort sagt, fylla högskoleförordningens arbetsbeskrivning med en känsla av att något verkligen stod på spel – som en *deadline*, i ordets dubbla bemärkelse.

Det vi famlade efter var alltså också och samtidigt att frigöra något mer farofyllt och fartfyllt ur den tredje uppgiftens potential. Kanske något i stil med den klassiska tv-serien *Mission: Impossible* (1966–1973), alltså inte de sentida filmerna med Tom Cruise i huvudrollen.³ I originalserien inleddes varje avsnitt med att någon av IMF-agenterna fick sitt omöjliga uppdrag via ett röstmeddelande inspelat på en bandspelare. Bandet gick omedelbart upp i rök när det hade avlyssnats, men kompletterades ibland med fotografier eller andra ledtrådar i ett förseglat Top Secret-stämplat kuvert. Det är en rolig bild av föreställningen om hemligheters sprängkraft, men också ett slags grundmodell för ett kunskapssökande som gäller något mer än att erövra meritpoäng för den personliga CV:n.

Som intriglogik har *Mission: Impossible* stora likheter med de gamla gangsterfilmerna, där kunskap bokstavligen kunde vara en fråga om liv och död, med förödande konsekvenser om den hamnade i orätta händer. Denna fantasieggande parallellitet mellan epistemologi och gangsterfilmer har lyfts fram av filosofen Naomi Scheman, i en essä i boken *Engenderings. Constructions of Knowledge, Authority and Privilege*

(1993). Där menar hon att de narrativa mönster som forskarvärlden medvetet eller omedvetet anammar i förståelsen av det vetenskapliga kunskapssökandets egenart alltid står i förbindelse med en värdehierarki – och därmed även med en dold eller öppen maktstruktur. Scheman skriver: ”The question ‘who wants to know?’ is a gangster movie staple: it signifies the value of knowledge, the ways in which having it or withholding it are forms of power, and the danger of it falling into the wrong hands.” Häri vilar tolkningsnyckeln till kunskapsfrågornas maktpotential. När man vet vem eller vilkas intressen som gynnas av den eftersökta kunskapen – eller omvänt: vem eller vilka som tjänar på att den undanhålls – kan man också förstå kunskapens värde i termer av makt eller vanmakt; förtryck eller möjlig befrielse.⁴

Ungefär så tänkte vi oss att vår berättelse om den Tredje Uppgiften skulle börja. Men, som sagt: idéer som kläcks vid fikabordet på jobbet är till sin natur hala och undanlidande, svåra att riktigt få grepp om. Kanske mer efemära än explosivt självförstörande, men likväl förgängliga.

Och sedan vet vi alla vad som hände. Under de år som fikapratet pågick, glömdes bort och togs upp igen, försvann den tredje uppgiften ur lagtexterna och därmed ur universitetens policyförklaringar (även om själva ordet fortfarande värnas, åtminstone av några av oss). År 2009 omformulerades passagen i Högskolelagen, genom en så kallad ändringsförordning. Den tidigare ordalydelsen, som hade gällt sedan 1977, fastslog att vi som universitetsanställda forskare och lärare hade ett uppdrag att ”sprida kännedom om forskning och utvecklingsarbete”, vilket även skulle innefatta vilken kunskap som hade erövrats och vilka erfarenheter som hade legat till grund för den samt hur den skulle kunna tas i bruk. Det var en formulering som kunde knytas till en svensk tradition av bildning som demokratiskt verktyg, med rötterna hoptvinnade med folkbildningens mångförgrenade utomakademiska nätverk. Drygt 20 år senare kom det istället att heta att uppgiften är att ”*samverka* med det

omgivande samhället”.⁵ Den distans till det personliga ansvaret för själva kunskapsspridandet som därmed skrevs in i lagtexten återspeglades snart i praktiken i en motsvarande devalvering av det meritvärde som populärvetenskapliga föreläsningar och artiklar ansågs betinga.

SAMVERKAN

Ord är aldrig bara ord. Det känns på tungan, i den eftersmak som varje ord lämnar efter sig. För att inte säga den mersmak eller avsmak det ger. Så: smaka på ordet ”samverkan”. Alltså verkligen *känn* på det! Hur mycket äventyr och fartvind rymmer det?

För egen del tänker jag att samverkan är som mittvatten, för att låna titelmetaforen ur Arne Dahls senaste kriminalroman.⁶ Det vill säga: det desorienteringsproblem som en dykare kan råka ut för när det är omöjligt att avgöra riktningen i vattnet; vad som är upp och vad som är ner, vad som är framåt och vad som är bakåt. Om vi från vårt akademiska håll dessutom hakar på ytterligare ett par tidstypiska glosor, som ”*entreprenöriell samverkan*” eller ”samverkan med privata näringslivet” så blir den vetenskapliga syrebristen direkt livshotande.

Ibland tänker jag att ”samverkan” är maskinvarianten av akademiskt arbete. Den kan drivas, köras, oss förutan. En förarlös bil. Ett intellektuell uppdrag, u.p.a – utan personlig ansvarighet. Glömsk av människor brummar motorn på. På bilradion går ”snön faller och vi med den” på auto-repeat. I förarsätet sitter en ensam man och läser, utan att hålla händerna på ratten. Han är tillbakalutad som om han satt i en fåtölj i en flygplatslounge. Vägen är betydelslös, målet är förinställt. Han kommer att *leverera*. Han vet och vi vet att han kommer att presentera ett resultat i samma ögonblick som bilen stannar och han kliver ut.

Samverkan kan på så vis även ses som universitetsvärldens egen variation av den samtida stadsplaneringens självsmickrande idé om en ”kulturdriven

tillväxt”, för att tala med den kreativa ekonomins guru Richard Florida.⁷ När min hemstad Umeå utsågs till europeisk kulturhuvudstad år 2014 var det ovanligt många sådana förarlösa bilar och drönare bestyckade med huvudlösa visioner som körde omkring på gatorna, alla drivna av tanken på ”kulturen som tillväxtmotor”. Av skäl som jag än idag inte förstår blev jag i januari 2014 inbjuden att hålla föredrag just under den rubriken, när Västerbottens-regionen höll sina årliga glans- och glamdagar på Grand Hôtel i Stockholm. Jag gjorde då ungefär vad jag gör nu.

Jag tog orden på allvar. Märkte dem. Jag kavlade upp ärmarna och tog min salig fars motorkunskaper i bruk och blev oljig om fingrarna när jag började plocka isär den kulturdrivna tillväxtens motormetafor i sina beståndsdelar – och drog slutsatsen att den hade stora likheter med en gammal Saab V4 med frihjul som bara fungerar i nerförsbacke och medvind.

Det ska jag inte upprepa nu. Däremot ska jag, precis som då, försöka komma åt vad det är vi pratar om när vi lyfter fram vissa signalord och låter dem peka ut riktning mot ett tankefält som vi vill beträda eller redan vistas i. I det här fallet, det ”redaktionella”, upplyst med rödljus i rubriken på en litteraturvetenskaplig konferens i Sverige år 2018. Det gör jag genom att omformulera rubrikens underliggande antagande om relevans till en fråga – den elementära fråga, som vi alltid borde ställa oss när ett nytt fenomen seglar upp.

Då, 2014, löd min fråga: ”Vilken fråga är kulturdriven tillväxt ett svar på?” Min inte allt för långsökt gissning blev att den frågan handlar om ett sätt att nå fram till ett materiellt mätbart resultat och samtidigt få kreddiga kulturpoäng. I mitt föredrag på Grand Hôtel påpekade jag att det är en helt annan fråga än den som kulturen i sig är ett svar på. För när vi talar om kultur (eller för den delen skönlitteratur) blir det genast problem att mäta resultat. Svaret rymmer frågan; frågan rymmer svaret – och kan exempelvis låta som Sara Lidmans ord om vad en roman är: ”Romanen stammar sina svar på en livslång utmaning.”⁸ Förenklat föreslog jag att det är

på just den punkten som motorn i den tillväxtdrivna kulturtanken skär ihop. Av det enkla skälet att den är svaret på en annan fråga.

Så, nu frågar jag mig: vilken fråga är samverkan ett svar på? Och hur hör ”det redaktionella” hemma i den frågan? Om alls? Ett formellt korrekt svar vore nog exempelvis att säga att när institutionsmiljön på LIR i Göteborg en bit in på nyåret ska skriva sin interna verksamhetsberättelse för 2018, då kommer TFL-redaktionens arbete mycket troligt att vara ett av svaren som faller fint på plats under ”samverkans”-rubriken. Och den här konferensen som en del av den. Men faktum kvarstår, trots det. Ord gör något med oss. Och alldeles bortsett från det där obyggda högkvarteret i vår skrotade dokusåpa på litteraturvetenskapen i Umeå, så var det verkligen som att luften gick ur oss, när tredje uppgiften ersattes med samverkan. Jag tror inte vi var ensamma.

Ordbytet i Högskolelagen var inte det enda som förändrades. Men i den innebörd av förändringen som rymdes i ordbytet var det också som att en del av angelägenheten i vårt intellektuella uppdrag definierades bort och domnade av, eftersom ingen längre uttryckligt frågade efter det. På något diffust vis skulle vi nu istället bli innovatörer och entreprenörer, som förväntades ”leverera” lukrativa idéer (gärna vinstdrivande) till den nyinrättade enheten för Externa Relationer. När vi litteraturvetare tog kontakt med dem för att vi ville utveckla fortbildningskurser för yrkesverksamma bibliotekariéer och lärare i ungdomsskolan, förstod vi snabbt att det inte i första hand var sådan offentlig verksamhet som var prioriterad för deras samverkan. Det var det privata näringslivet som stod överst på deras önskelista. Och visst förstod vi deras prioritering. Vi skulle ju i alla fall aldrig bli lönsamma i någon storskalig, ekonomiskt mätbar mening, till skillnad från exempelvis de diabetesforskare som nu turnerade mellan fakulteterna vid Umeå universitet, också den humanistiska, för att berätta om sitt mycket framgångsrika och lukrativa samarbete med ett globalt läkemedelsföretag.

Vi förstod vinken, så att säga. Och när nästa gång universitetsanställda innovatörer av det rätta resultatorienterade virket gick informationsrunda på alla institutioner, då handlade det om möjligheten till att få utveckla idéer i en *inkubator*, som hade inrättats för många miljoner. Vi förstod också den gången att det inte var vi som var påtänkta; det var inte oss de pratade om. Vi kunde varken i inkubator eller kuvös göras lönsamma med de nya måttstockar som nu togs i bruk. Det var ungefär samtidigt som den ena efter den andra av kollegerna växlade vokabulär. Vi utbytte inte längre tankar utan anammade ”tänket” si och så. Vi skulle inte längre utveckla idéer om forskningsprojekt och nya utbildningar utan ”göra inspel”. Och så vidare.

Ja, ord gör något med oss. Eller för att citera sociologen Laurel Richardson: ”How we are expected to write, affects what we can write about.” Ni får gärna kalla mig ordmärkare. Eller nostalgiker. Eller idealist. Och förmodligen ligger det något i alla tre. Men jag vill ändå hävda att det är skillnad; att något har hänt. Ett ordskifte som också innebär perspektivskifte som riskerar att i grunden förändra vår professionella självständighet. Eller borde göra det, om vi tog till oss dess fulla innebörd. För tydlighetens skull: det jag pratar om här handlar naturligtvis om den struktur-omvandling som vi i marginalklottret till mötesprotokoll har lärt oss att stava som NPM, New Public Management. En avgörande – alternativt förgörande – förändring av vår intellektuella infrastruktur.

Med ”tredje uppgiften” hade vi ett åtagande, ett potentiellt äventyrligt uppdrag, i Rikets tjänst – för att travestera ”för nit och redlighet i rikets tjänst”-inskriftionen på guldklockor och medaljer som somliga kolleger (inte jag, ännu) har fått efter många tjänsteår. Det var ett uppdrag som räknades och som ingav oss en känsla av att något faktiskt stod på spel. Att sättet på vilket vi förmedlade och delade med oss av kunskap och forskningsresultat emellanåt faktiskt kunde innebära en skillnad mellan makt och vanmakt för någon av dem som läste eller lyssnade på vad vi hade

att säga, när vi gick ut och gjorde vår ”tredje uppgift”, i radio, i tv, på bibliotek och i dagspressens spalter. Eller när det var vår tur att ta rodret för någon av de ämnestidskrifter som med tvååriga intervall turnerade mellan lärosätena, som Tfl eller *Kvinnovetenskaplig Tidskrift* (numera *Tidskrift för genusvetenskap*, Tgv) – och med dem inreda vårt redaktionsrum på nytt.

Med samverkan fick vi ett ljummet, grumligt mittvatten, som ingen av oss ser riktningen i. Eller en förarlös bil. En avfolkad, kroppslös idé om hur vi ska bidra till ett offentligt samtal, ett kunskapsutbyte som inte berättigas av att det ger publiceringspoäng på Norska Listan. Även om det råkar göra det. Också. Som exempelvis om man får en artikel publicerad i Tfl.

LAVSKRIKANS HJÄRTA

För ett par år sedan var jag med på forskningsnätverkets Mimers folkbildningskonferens. Jag skulle föreläsa om Sara Lidman och hennes kärleksförklaring till den svenska folkbildningens traditioner, från radioföredrag till boklådor till folkhögskolor och glada utrop i versaler i hennes egna essäer och romaner.¹⁰ Det gjorde hon särskilt värtaligt när hon i inledningsanförandet till Sveriges Bibliotekarieförenings årsmöte år 1977 berättade om en gammal skogsbonde i hennes hemby, vars liv fick en ny iver och riktning när den första boklådan kom och med den möjligheten att utforska tillvarons stora mysterier. Som hur lavskrikan, den finurliga fågeln som han vintertid så ofta stött på i timmerskogen, överhuvudtaget kunde överleva i den stränga kylan. Hur var hennes hjärta och blodomlopp beskaffat, frågade han sig, som orkade pumpa runt blodet i sådana karga väderleksförhållanden? Nu kunde han finna svaret. Ett svar som Lidman, med sin karakteristiskt associativa och inkluderande tankestil, tar med sig in i ett övergripande resonemang om de krafter som hotar kulturens och folkbibliotekens överlevnad i våra dagar. Och hon sammanfattar sin tankegång i en anslående poetisk bild, där lavskrikans

hjärta blir en symbol för den nödvändiga viljan till motstånd: ”Ännu har vi biblioteken, ert motstånd, nästan otroligt; som lavskrikans hjärta, den heliga lilla pumpen”.¹¹

Vad än vi kan säga idag, så vet vi att den heliga lilla pumpen inte låter sig byggas om i en handvändning till en ”tillväxtmotor”, vare sig för kultur eller forskning. Hos Lidman är kunskapsfrågan, vem vill veta-frågan, alltid på allvar. Nästan på liv och död. Det är en demokratisk rättighet som måste förvärvas ständigt och på nytt, genom ett aktivt motstånd mot de krafter som obehövliggör den.

I samverkansandans tidevarv på våra universitet blir numera kunskapsfrågan alldeles för ofta och för lättvindigt urlakad till en cynisk grimas: ja, *vem* vill veta...? Med följdfrågan: ger det några poäng på Norska Listan? En fråga som jag i mina mörkaste stunder har börjat tänka på som den seniora forskar-elitens motsvarighet till studenternas ”kommer det på tentan?”

TILLBAKA TILL ARKIVEN

Men vad var det då som hände? Hur hanterades samverkansförändringen, ordbytet, skiftet i perspektiv? Gjorde vi motstånd, retirerade eller resignerade vi? Strategierna varierade – och varierar fortfarande. Några försökte surfa på systemskiftet och anammade snabbt de ”publiceringsstrategier” (ytterligare ett nyord i NPM-vokabulären) som var mest kompatibla med Norska Listan.¹² Andra, rätt många av oss, jag är en, gjorde vad vi humanister brukar göra i stunder av kris. Vi gick tillbaka till arkiven, ner i källarvåningen. Där försökte vi ta nytt grepp om de gamla historierna och berättelserna. Fiktionerna om de andra *möjliga* världarna. De som vi såg, hade sett och ville fortsätta se och tro på, även om vi med det tog risken att ertappas med otidsenlig källardoft i kläderna och pappersdamm i fickorna.

Arkiven som redaktionell miljö och tankeplats kan

mycket sägas om. Här använder jag arkivet främst i en metaforisk bemärkelse. Jag placerar ett X på dörrposten; X som i det okända, det icke namngivna. Men också som det x som markerar en fyndplats på en karta över en terräng som ännu inte helt kan överblickas. Ungefär som när Elisabeth Rynell i en debattartikel från 2007 ställde sig frågan om vilka kostnaderna för den pågående undermineringen av det humanistiska kunskapsområdet är, omräknat till grundläggande mänskliga värden. Det var nu, några år efter millennieskiftet som konsekvenserna av degradingen av humanistiska forskares engagemang och deltagande i offentliga samtal och kulturdebatter började bli fullt synliga. Rynell menade att riskerna med ett sådant tillbakadragande inte kunde överskattas. Hon befarade att den största förlusten skulle kunna bli att just vetenskapen om att det alltid finns en människa bakom tankar och forskningsrön – en ”besvärlig, oförutsägbar, vacker, vidrig, tänkande, görande människa”. Denna vetenskap såg hon som en samhällets och kulturens ”x-faktor”, osynlig för statistik och mikroskop men ämne och livsnerv för all seriöst syftande litteratur och humanistisk forskning:

Detta gåtfulla x i samhällets mitt som ingen vill veta av och som varken statistik eller biomedicin kan få ens vittring på, är det som litteratur, filosofi, litteraturvetenskap och andra humanistiska discipliner smyger som jägare kring och emellanåt kommer mycket nära.¹³

Genom åren har jag ofta återvänt till Rynells artikel. Tagit tankestöd och draghjälp av den, avstamp från den. Den synliggör så knivskarpt betydelsen av en levande intellektuell infrastruktur, där vi som litteraturvetare och humanister står i ömsesidigt beroende, i delad intressegemenskap med författare och andra kulturutövare. Att själva garanten för att det mänskliga ska kunna bibehålla denna sin vackra, vidriga, besvärliga oförutsägbarhet är vår spårträning, vårt insisterande på att vårt uppdrag är att mer att

komplitera, problematisera än att dechiffrera x:et en gång för alla.

Här finns den vindarnas grotta där kunskapsäventyrets fartvind blåser upp på nytt och igen. Tredje Uppgiftens fordran, som samtidigt klargör att vi är behövda. Att den kunskap vi utvinnet genom vår forskning faktiskt gör en skillnad för andra än oss själva och våra CV:n. Att någon *vill* veta. Att någon *behöver* veta. Och, kunde tilläggas, för att låna ytterligare en devis från de populära fiktioner som ramade in det 1990-tal som vår Tredje Uppgiften-dröm i så mångt och mycket är präglad av: sanningen finns därute. Vi ville tro på den. Utan att beröva den dess gåtfullhet eller mångtydighet. X:et står därmed också för en återkomst till ett forskningens *Arkiv X*, ett tålmodigt fotarbete i de bortsorterade kunskapsvägarnas labyrintsystem.¹⁴

RED.RUMMET

Deadline är den dödliga linjen bakom vilken den som skriver blir kvar.
– Bodil Malmsten¹⁵

Det jag på de här slingrande omvägarna har försökt närma mig är alltså en kärna (som jag hoppas brinner – eller åtminstone bränns), på insidan av den fråga jag var tvungen att slita med när jag blev inbjuden att vara med på TFL-dagarna och hålla det här föredraget. Vad menas med det redaktionella?

De rörelseverb med latinsk etymologi som konferensarrangörerna ville lyfta fram gav ingen ledtråd som jag lyckades nysta vidare till den brännpunkten:

Latinets *editore* betyder att ”ge ut”, ”sätta fram”, ”skicka iväg”, ”avsluta”, medan *redigere* handlar om att ”återföra”, ”samla in”, ”ta emot” och att ”reducera till ett särskilt tillstånd”. Där det förstnämnda verbet syftar på distribution, syftar det sistnämnda på insamlande och bearbetning.¹⁶

Kanske var det så att arrangörgruppen med detta även famlade efter en betydelse, en böjning av verben som kunde säkra fotfäste och rörelsefrihet i ett akademiskt rum där snabba och publicerade resultat premieras före det tidskrävande sökandet, prövandet och omprövandet av idéer? Och förvisso: en väsentlig del av dragningskraften i det redaktionella arbetet ligger i detta. Pulshöjningen. Adrenalinkicken i närkontakten med en deadline. Och med den en känsla av att något står på spel, något viktigt och avgörande.

Jag hänger upp en ny rubrik, en skylt över en ny dörr. Det är redaktionsrummet. Red.rummet. Jag öppnar dörren och går in, gångjärnen knirrar *redrum-redrum* som i Stanley Kubricks filmatisering av Stephen Kings *The Shining* (1980). Ingen som sett den kan glömma konfrontationen med det psykotiska skrivande som försiggår här. Tankens sammanbrott, syntaxens sönderfall. Jämförelsen är måhända drastisk, men inte orimlig. Det går en dödslinje genom varje redaktionsrum värt namnet. Den sätter oss i förbindelse med de andra, fiktiva och historiska red.rummen. Där finns 1800-talets kriminalreportrar och poeter som gick i armkrok på de moderna storstädernas gator och rullade glorian i rännstenen, det skarpa intellektet hos en Sherlock Holmes och de välvässade pennskaften i Elin Wägners eller Virginia Woolfs händer.

Modernitetens och modernismernas historia är redaktionsrummens och de småskaliga tryckeriernas historia. Det låter sig sägas att avantgardet formerar sig redaktionellt. Inte minst i Sverige och den svensk-språkiga delen av Finland, där modernismens genombrott inte hade varit tänkbar utan allt det brötiga, bråkiga, experimentella redaktionella arbetet. Men den redaktionella strategin är inte bara avantgardets, utan också de stora folkrörelsernas och demokratirörelsernas. Arbetarrörelsen, kvinnorörelsen, nykterhetsrörelsen har alla sina tidningar och tidskrifter – liksom sina legendariska pennskaft och murvlar. Lavskrikans hjärta bultar i takt med tryckpressarna under större delen av 1900-talet.

Det är förvisso ett ämne för ett föredrag i sig. Så

också fenomenet med alla till oss samtida romaner, tv-serier och filmer som kretsar kring mer eller mindre heroiska redaktionsrum: Aaron Sorkins *The Newsroom* (2012–2014), Tom MacCarthys *Spotlight* (2015) och Steven Spielbergs *The Post* (2017) är bara några exempel. En gemensam nämnare för de flesta av dessa redaktionsrumsfiktioner är andan av kollektivt motstånd mot maktmissbruk och korruption och ambitionen att granska etablissemangen snarare än att bli en del av det. Frågan är var motståndet får plats när vi inrättar våra temporära redaktionsrum i ett nyliberalt universitetssystem? Är det överhuvudtaget möjligt att *inte* bli en del av etablissemangen, för en peer-review-tidskrift med fina poäng på Norska Listan?

Jag vill tro det. Trots allt.

Jag tror att vi är många, om än inte alla eller ens de flesta, som är beredda att anamma en anda av civilt motstånd. Bland annat genom att engagera oss i olika typer av redaktionellt arbete, för att vi inser att det handlar just om att värna om en intellektuell infrastruktur som vi inte längre kan ta för given. Vi gör det för att vi ser dödslinjen – och erkänner att något faktiskt står på spel.

REDAKTIONELLT ARBETE SOM PEDAGOGISK STRATEGI

Personligen tror jag att vi har allt att vinna på att även inkludera våra studenter i det redaktionella arbetet, i dess olika former. Att se den kreativa och pedagogiska potentialen i det. För att re-aktivera det demokratiska kunskapsuppdraget, vem vill veta-frågan. Men också för att kunna erbjuda praktiskt användbara tolkningsverktyg i händerna, redo att tas i bruk också efter studietidens slut.

Mitt eget mest närliggande exempel kommer från kandidatprogrammet i Litteraturvetenskap och kreativt skrivande vid Umeå universitet, som startade hösten 2016. De kreativa delarna ligger inte i separata moment utan införlivas fortgående i de historiska och

teoretiska kurserna. Under programmets andra år ligger fokus på arbete med litteratur i olika yrkespraktiker, från redaktionellt arbete till fältstudier av litteratur- och kulturfestivaler och möten med författare, kulturjournalister, förläggare, tidskriftsredaktörer och kulturarrangörer. I ett par av momenten formerar studenterna faktiska redaktionsgrupper, där uppgifterna kan vara både att skriva egna recensioner, kulturkrönikor eller essäer men också att planera och färdigställa kultursidor av dagspressmodell. Genom det får de inte bara genrekunskap och tekniska kunskaper i layoutprogram som InDesign utan också en vokabulär som inkluderar *sans serif* lika självklart som surrealism.

Det blir tydligt i utvärderingarna att studenterna själva ser och uppskattar den redaktionella arbetsformen och den potential av fördjupning den rymmer. De känner sig ”viktiga och engagerade”, på ett nytt vis, som en av studenterna skrev i utvärderingen av kursmomentet under höstterminen 2018:

Arbetet i grupp har funkade extra bra i detta moment, vi har haft levande samtal i vilka jag tror att alla i min grupp känt sig viktiga och engagerade.

Arbetet med Indesign har också varit bra, lagom tempo och fint att kunna sitta och joxa med det både ensam och i grupp. Workshopen med Magnus William Olsson var fantastiskt inspirerande.¹⁷

Förhoppningen är att vi genom dessa inslag i utbildningen skolar studenterna som läsare i en redaktionell

vardagspraktik, som de kan ta med sig i egen framtida yrkesverksamhet. Men det öppnar även för möjligheter att delta i experimentella former av redaktionellt arbete, kanske av den typ som just Magnus William Olsson har initierat genom FSL, Fria seminariet i litterär kritik i samarbete med Studieförbundet i Stockholm. Det är en ideellt organiserad, öppen redaktionsverksamhet dit både amatörer och rutinerade skribenter bjuds in, för att en gång i veckan ”dela bord” och på så vis gå in i en kollektiv, redaktionell process.¹⁸

Det delade bordet är ett vackert exempel på den Tredje Uppgiften, omsatt i redaktionell praktik. Ett praktiskt görande av intellektuell infrastruktur som synliggör det demokratiska kunskapsuppdrag som alltid måste vara bjälklaget i varje redaktionsrum.

Med den tanke bilden närmar jag mig slutet av min Editorial. Den kan sammanfattas som en uppmaning till er alla att på allvar syna Samverkans-bluffen. När den infiltrerar formerna för det redaktionella arbetet riskerar det att bli ett självförstörande kunskapsystem, ett Mission: Impossible 2.0, där maskinens systemtänkande är allt och resultat och poängräknande alltid anses vara överordnade kunskapsfrågan; vem vill veta-frågan. Motsatsen till ”att verka för en hel publiceringsekologi”, som Cecilia Grönberg så fint formulerade det i sitt föredrag.¹⁹

Med detta sagt återstår för mig bara en mild men insisterande uppmaning: glöm inte lyssna på lavskrikans hjärta.

Vintern är på väg.

NOTER

1. Jean Rhys, *Wide Sargasso Sea* (1966), London: Penguin Classics, 1987, s. 106.
2. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/editorial> (Sidan hämtad 9 december 2018).
3. *Mission: Impossible*, manus och produktion: Bruce Geller, CBS Television, 1966–1973.
4. Naomi Scheman, "Who Wants to Know? The Epistemological Value of Values", i *Engenderings. Constructions of Knowledge, Authority and Privilege*, New York & London: Routledge, 1993, s. 205.
5. Min kursiv. Se vidare *Högskolelagen 1977*: 218 samt 1992: 1434 §2, andra stycket; ändringslag 2009: 45. <https://lagen.nu/1992:1434#K1P2S2> (Sidan hämtad 9 december 2018).
6. Arne Dahl, *Mittvatten*, Stockholm: Bonniers, 2018.
7. Richard Florida, *Den kreativa klassens framväxt* (2005), övers. Anna Sörmark, Göteborg: Bokförlaget Daidalos, 2006.
8. Sara Lidman, *Varje löv är ett öga*, Stockholm: Bonniers, 1980, s. 7.
9. Laurel Richardson, *Writing Strategies. Reaching Diverse Audiences*, Newbury Park, Calif.: Sage Publications, 1990, s. 16.
10. Annelie Bränström Öhman, "Nytta med 'onyttan'. Eller: Vad jag har lärt mig om folkbildning av Sara Lidman", i Kerstin Rydbeck och Henrik Nordvall (red.), *Perspektiv på folkbildning. Fyra forskares tankar om folkligt bildningsarbete*, Linköping: Linköping University Electronic Press, 2015.
11. Lidman, *Varje löv är ett öga*, s. 158.
12. Norska Listan är ett bibliometriskt värderingssystem som tagits i bruk vid flertalet svenska lärosäten. Där förtecknas de förlag, tidskrifter och andra publiceringsfora som har högst meritvärde (omräknat i poäng) för vetenskapliga publikationer. Se vidare: <https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/Forside> (Sidan hämtad 9 december 2018).
13. Elisabeth Rynell, "Universitetets avhumanisering", i *Västerbottens-Kuriren* 7 november 2007.
14. *Arkiv X* (orig. *X-files*) var en science fiction-serie skapad för tv av Chris Carter, som snart blev kultstämplad. Seriens grundintriig låter två konkurrerande kunskapsparadigm, ett positivistiskt evidensbaserat och ett intuitivt tolkningsbaserat, mötas och gå i friktion och konflikt med varandra via de två FBI-agenterna Dana Scully och Fox Mulder, som tillsammans utgör Arkiv X-teamet. Olika motto ledsagar fiktionen, mest kända är "The truth is out there" och "I want to believe". Regi: Chris Carter, Ten Thirteen Productions och 20th Century Fox Television, 1993–2002.
15. Bodil Malmsten, *Så gör jag. Konsten att skriva*, Stockholm: Modernista, 2012, s. 164.
16. Inbjudan till TfL-dagarna 18–19 oktober 2018, från redaktionen vid Göteborgs universitet. <https://cdh.hum.gu.se/Aktuellt/e/?eventId=70136714521> (Sidan hämtad 9 december 2018).
17. Ur en anonym kursvärdering, kandidatprogrammet för Litteraturvetenskap och kreativt skrivande, Umeå universitet, ht 2018: termin 3, moment 1. Referensen till Magnus William Olsson syftar på den workshop om "performativ litteraturkritik" som han höll med studentgruppen.
18. <http://konstframjandet.se/aktuellt/oppnen-redaktion-med-fria-seminariet-i-litterar-kritik-fsl/> (Sidan hämtad 9 december 2018).
19. Cecilia Grönberg, "bildred@oei", föredrag vid TfL-dagarna 19 oktober 2018.

SUMMARY

The Editorial Office. Editorial Work as Intellectual Infrastructure

What are the possibilities and obstacles for editorial work within a neo-liberal university system? Is it possible to meet the demands of a highly ranked peer-review journal and still maintain the creative and imaginative stance of editorial practice and tradition? Against the backdrop of diverse personal and collective experiences as well as fictive representations of editorial thinking and writing within and outside academia, this article suggests that there yet remains a subversive potential in the image of the Editorial Office as a site of resistance. It is further argued that editorial work plays a crucial part in the continuous making of intellectual infrastructure, not the least in literary studies. From that perspective the reclaiming and inclusion of editorial skills both in education and in research may be seen as a strategy for change.

Keywords: editorial, literary studies, *Mission: Impossible*, intellectual infrastructure.